

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.61>

УДК 338:336:339.9

В. О. Полянський,

*д. філос. з економіки, викладач, Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7178-2132>

**ФОРМУВАННЯ ПЕРЕЛІКУ ПОКАЗНИКІВ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ**

V. Polianskyi

PhD in Economics, Lecturer,

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**FORMATION OF A LIST OF INDICATORS FOR THE ANALYSIS OF
FINANCIAL SECURITY OF MACROECONOMIC SYSTEMS IN THE
CONTEXT OF GLOBALIZATION CHALLENGES**

У статті розглянуто питання забезпечення фінансової безпеки макроекономічних систем у контексті глобалізаційних процесів. Сучасний розвиток економічних систем ХХІ століття стикається з численними викликами, зумовленими різним рівнем розвитку, конкурентними особливостями та різного роду обмеженнями. Глобалізація створює додаткові труднощі для економічних суб'єктів, стимулюючи їх до

об'єднання у макроекономічні системи. Такі системи важко утримувати у збалансованому положенні, що потребує розробки механізмів покращення їх фінансової безпеки. У статті запропоновано трирівневу систему індикаторів для аналізу фінансової безпеки макроекономічних систем.

На першому рівні розглядаються глобальні фактори, які включають індекс глобалізації, ринкову капіталізацію компаній, індекс волатильності, ціни на нафту і золото, а також інформаційні запити в Інтернеті. Ці індикатори дозволяють оцінити загальні настрої на світових ринках і ступінь залученості країн у глобальні процеси.

Другий рівень враховує показники дохідності локальних ринків цінних паперів, боргове навантаження, державний борг, рівень безробіття та розвиненість фондового ринку.

На третьому рівні додатково розглядаються специфічні параметри для конкретних економік, такі як курси національних валют, інфляційні очікування та ВВП на душу населення. Для цих рівнів використовується групування Міжнародного валютного фонду, яке розділяє країни на розвинені економіки та економіки, що розвиваються.

Запропонована та описана система індикаторів забезпечує всебічну оцінку стану макроекономічних систем і дозволяє своєчасно реагувати на потенційні загрози. Стаття підкреслює важливість постійного моніторингу та прогнозування для зміцнення фінансової безпеки та зниження економічних ризиків. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на створення моделей прогнозування фінансової безпеки, що враховують трирівневу систему індикаторів, вплив цифровізації та новітніх технологій, а також розробку рекомендацій для державних органів і міжнародних організацій щодо зміцнення фінансової безпеки макроекономічних систем в умовах глобалізації. Це сприятиме зниженню економічних ризиків і забезпеченню стабільності світової економіки.

The article examines the issue of ensuring financial security of macroeconomic systems in the context of globalization processes. The modern development of economic systems of the 21st century faces numerous challenges caused by different levels of development, competitive features and various restrictions. Globalization creates additional difficulties for economic subjects, stimulating them to unite in macroeconomic systems. It is difficult to maintain such systems in a balanced position, which requires the development of mechanisms to improve their financial security. The article proposes a three-level system of indicators for analyzing the financial security of macroeconomic systems.

At the first level, global factors are considered, which include the globalization index, market capitalization of companies, volatility index, oil and gold prices, and information requests on the Internet. These indicators make it possible to assess the general mood on world markets and the degree of involvement of countries in global processes.

The second level takes into account the yield indicators of local securities markets, debt burden, public debt, the unemployment rate and the development of the stock market.

The third level additionally considers specific parameters for specific economies, such as national currency exchange rates, inflation expectations and GDP per capita. For these levels, the International Monetary Fund grouping is used, which divides countries into developed economies and developing economies.

The proposed and described system of indicators provides a comprehensive assessment of the state of macroeconomic systems and allows timely response to potential threats. The article emphasizes the importance of constant monitoring and forecasting to strengthen financial security and reduce economic risks. Further research can be aimed at creating financial security forecasting models that take into account the three-level system of indicators, the impact of digitalization and the latest technologies, as well as the development of recommendations for state bodies and international organizations to strengthen

the financial security of macroeconomic systems in the context of globalization. This will help reduce economic risks and ensure the stability of the world economy.

Ключові слова: *фінансова безпека, макроекономічні системи, глобалізація, індикатори аналізу, індекс глобалізації, макроруденційне регулювання.*

Keywords: *financial security, macroeconomic systems, globalization, analysis indicators, globalization index, macroprudential regulation.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток економічних систем ХХІ століття спрямований на досягнення індивідуальних та групових потреб і формується завдяки ефективному використанню наявних ресурсів.

Через різний рівень розвитку, конкурентні особливості та різноманітні обмеження у суспільстві виникають виклики, що перешкоджають ефективному досягненню потреб. Глобалізаційна надбудова створює додаткові виклики та труднощі з досягненням поставлених завдань перед економічними суб'єктами. Це стимулює до об'єднання за територіальними, професійними та галузевими ознаками у формат макроекономічних систем.

Очевидно, що останні доволі важко тримати у збалансованому положенні, тому функціонування макроекономічних систем проходить із врахуванням структурних зрушень, що потенційно можуть знижувати ефективність їх роботи та стимулюють до пошуку механізмів покращення поточного становища розвитку.

Доволі часто такий мінливий вплив відбувається через фінансові інструменти, тому важливо звертати увагу на фінансову безпеку макроекономічних систем в контексті глобалізаційних процесів.

Низка стабілізаційних рішень стосовно фінансової безпеки макроекономічних систем приймається на основі слабо прогнозованих та

динамічних метрик, котрі відповідають на локальні виклики, проте не формують цілісного системного бачення. Така розстановка призводить до накопичення невирішених завдань або неідентифікованих проблемних місць забезпечення фінансової безпеки макроекономічних систем через надмірну чутливість та складність останніх.

Тому перед науковцями постає питання у виокремленні та формуванні інформаційної бази показників аналізу фінансової безпеки макроекономічних систем в контексті глобалізаційних процесів, яка дозволить сформувати цілісну і водночас гнучку систему критеріїв для підтримки та поліпшення орієнтирів фінансової безпеки. Такий перелік дозволить проводити попередню оцінку стану фінансової безпеки макроекономічних систем, констатувати їх поточний стан та провадити можливі зміни щодо покращення рівня фінансової безпеки і зменшення впливу негативних чинників.

Звідси у статті реалізоване дослідження фінансової безпеки, яке враховує складність сучасних макроекономічних систем, особливості умов їх функціонування та результати діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика дослідження фінансової безпеки макроекономічних систем та визначення переліку показників для її аналізу знайшли своє відображення у роботах українських вчених. Науковці фокусуються на загальноекономічних та локальних розробках, які допомагають встановлювати поточний стан розвитку фінансової безпеки та пропонують можливі дієві механізми для її удосконалення в умовах глобалізації. В українському науковому середовищі наведеними питаннями займались Гетманенко О. [1], Захожай К. [2], Ільченко О. [3], Козаченко Г. [10], Клочко Т. [4], Полторак А. [6].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета роботи створити дієвий перелік показників аналізу безпеки макроекономічних систем для подальшої трансформації наявних систем безпеки та дослідження

реакцій макроекономічних систем з метою визначення найбільш ефективних потенційних механізмів макропруденційного регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація пошуку показників аналізу фінансової безпеки макроекономічних систем полягає у формуванні теоретичного базису та передумов дослідження, які дозволять врахувати різний стан макроекономічних систем, їх стартові умови формування та динаміку розвитку. Для цього пропонується представлення показників аналізу фінансової безпеки макроекономічних систем за допомогою трирівневого бачення.

На першому рівні розглядаються фактори, котрі є надбудовою для усіх макроекономічних систем світу та можуть формувати світову повістку фінансової безпеки. Мова про параметри впливу глобалізаційних чинників, ринкової капіталізації світових компаній, метрики очікування ринкових змін, цін на ключові енергетичні і матеріальні ресурси та інформаційну зацікавленість суспільства у кризових процесах. Таким чином, для аналізу в рамках першого рівня розглядаються такі параметри, як індекс глобалізації, фондовий індекс ринкової капіталізації акцій компаній, «індекс страху» на фондовому ринку, ціна на нафту, ціна на золото, кількість інформаційних запитів у мережі Інтернет про кризу.

На другому та третьому рівнях при детальному дослідженні макроекономічних систем пропонується врахувати висновки групування Міжнародного валютного фонду, який декомпозує країни за характеристикою «країни із розвинутою економікою» та «країни з економікою, що розвивається» [5]. Тоді на другому рівні розглядаються показники дохідності локальних ринків цінних паперів, величини ставки боргового навантаження, величини фактичного державного боргу, рівня локального безробіття та розвиненості місцевого фондового ринку. Для третього рівня властивий перетин по двох останнім параметрам другого рівня та наявність власних показників аналізу фінансової безпеки

макроекономічних систем – курс національної валюти, величина інфляційних очікувань та ВВП на душу населення.

Описані рівні показників аналізу фінансової безпеки макроекономічних систем представлені на рис. 1.

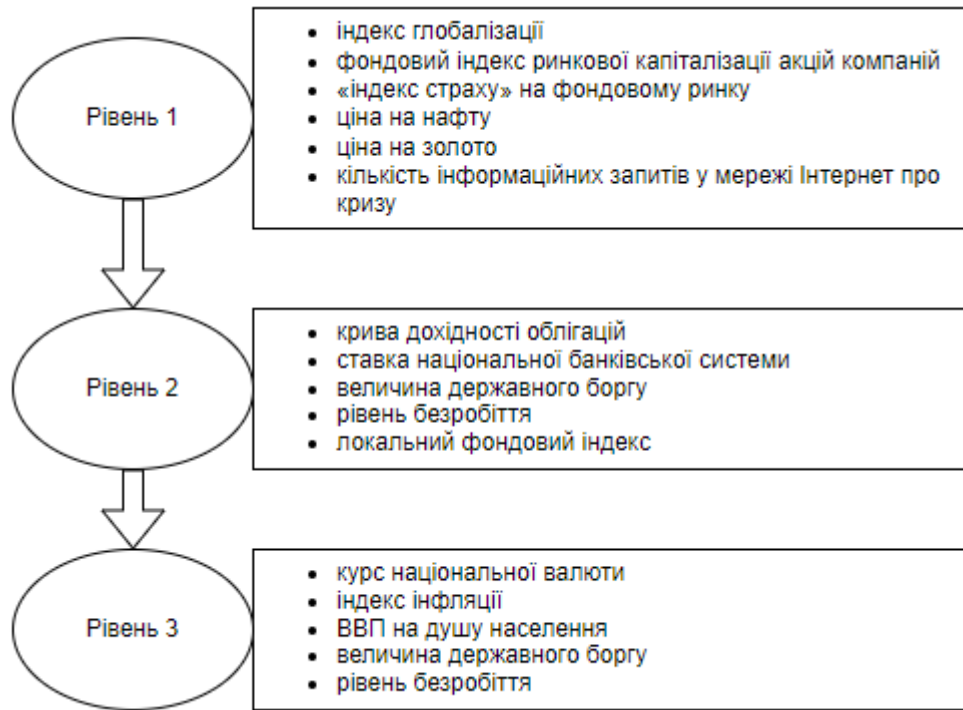

Рис. 1. Трирівневе бачення показників аналізу фінансової безпеки макроекономічних систем

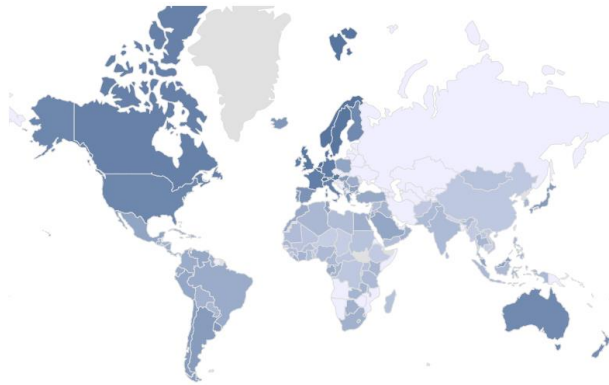
Джерело: розроблено автором.

Оснoву першого рівня складає показник глобалізації, який включає інформацію про зрушення та територіальні особливості фінансової безпеки макроекономічних систем та відповідає за відображення переорієнтації до ринкової економіки.

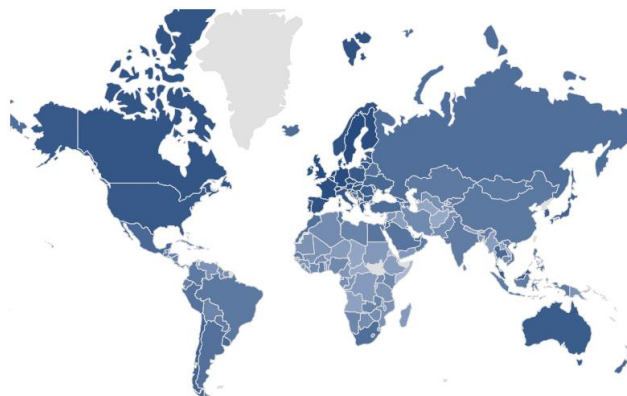
Переваги глобалізації включають прискорене поширення інновацій та новітніх технологій, можливість ведення конкурентного бізнесу та створення належної інфраструктури для іноземних капітальних інвестицій. При цьому проблемами глобалізації визначається асиметрична динаміка світового, регіонального розвитку та відсутність ефективних важелів впливу держав на транскордонне співробітництво.

Повністю процес глобалізації реально досягнути із використанням складеного індексу, серед яких виділяється індекс глобалізації (за системою KOF), який дозволяє врахувати процеси політичного (мережа посольств, членства у міжнародних організаціях), соціального (розвиненість мереж міжнародного туризму, кількість та доля іноземців, що проживають в регіоні) та економічного (налагодженість міжнародної торгівлі, особливості експортно-імпортних операцій) характерів.

Індекс глобалізації показує наскільки сильно країна (макроекономічна система) залучена у світовий процес глобалізації і в динаміці останніх п'ятдесяти років показник підтверджує загальне поширення глобалізаційних процесів (рис. 2).

а) 1970 рік

б) 2022 рік

Рис. 2. Зміни індексу глобалізації

Джерело: сформовано на основі [11].

Вищі показники індексу глобалізації притаманні розвиненим країнам Європи. У таблиці 1 представлені країни-лідери за показником, додатково вказана позиція України на початок 2023 року. Рух макроекономічної системи до вершини рейтингу із покращенням щорічних позицій свідчить про позитивні тенденції розвитку даного регіону та покращення рівня залученості у світові глобалізаційні процеси.

Таблиця 1. Фрагмент рейтингу за індексом глобалізації

Позиція	Країна	Значення індексу
1	Switzerland	91
2	Belgium	90
3	Netherlands	90
4	Sweden	89
5	Germany	89
6	Austria	89
7	United Kingdom	88
8	Denmark	88
9	Finland	87
10	France	87
...
43	Ukraine	73

Джерело: сформовано на основі [11].

Наступним параметром Рівня 1 слід виділити MSCI World Index, як показник ринкової капіталізації компаній з охопленням понад 80% та детермінантом загальних настроїв на ринку. При зростанні показника стверджується про оптимізм на фондових ринках, стрімке падіння вказує на локальні соціально-економічні проблеми або їх наслідки.

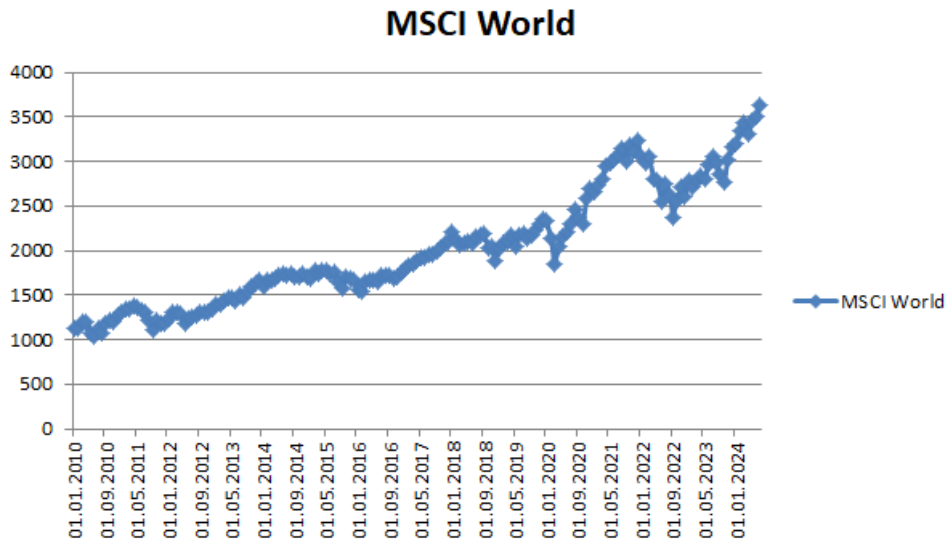

Рис. 3. Значення MSCI World Index

Джерело: сформовано на основі [9].

Похідним параметром інвестиційних настроїв є Volatility Index, що показує побоювання інвесторів стосовно дестабілізації фінансової безпеки макроекономічних систем та формує ринкові очікування. Його стрімкі підвищення ідентифікують кризові ринкові явища.

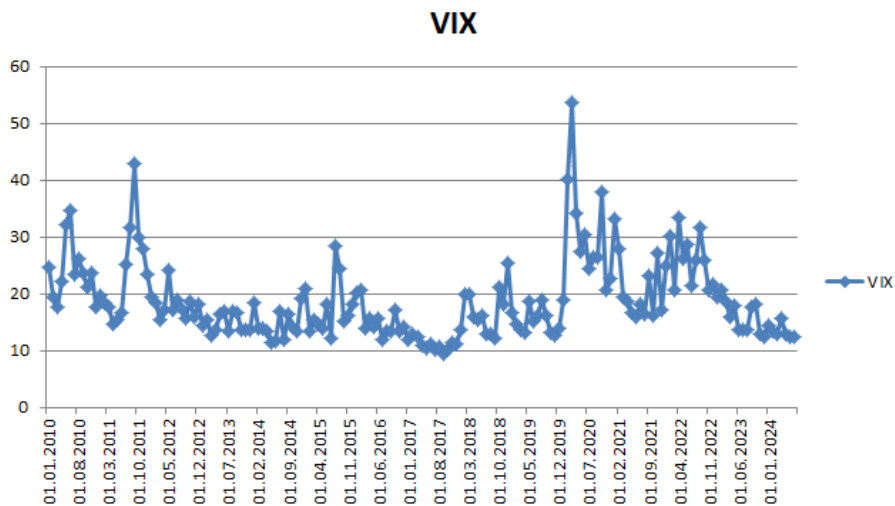

Рис. 4. Значення «індексу страху» VIX

Джерело: сформовано на основі [7].

Сировинним активом Рівня 1 варто визначати вартість нафти, яка асоціюється із підвищеним ризиком та волатильністю. Стрімкі зміни динаміки вартості даного ресурсу свідчить про зниження фінансової безпеки макроекономічних систем, вказуючи на екстремальні значення розширення

або згортання економічних взаємозв'язків у глобальній економіці. Динаміка нафтового активу представлена на рис. 5.

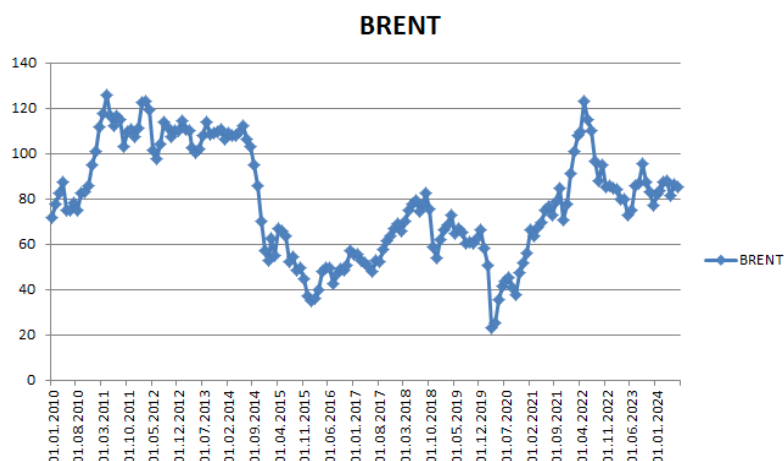

Рис. 5. Вартість 1 бареля нафти в дол. США

Джерело: сформовано на основі [9].

Захисним активом Рівня 1 є вартість унції золота. Наявність глобальних ризиків змушує інвесторів звертати увагу на диверсифікацію своїх вкладень. У такі періоди зростає попит на традиційні захисні активи, як золото. Надлишкові кошти не спрямовуються у виробництво, ринки чи новітні технології, а натомість використовуються для хеджування ризиків, що призводить до підвищення цін на захисні активи. Динаміка вартості унції золота представлена на рис. 6.

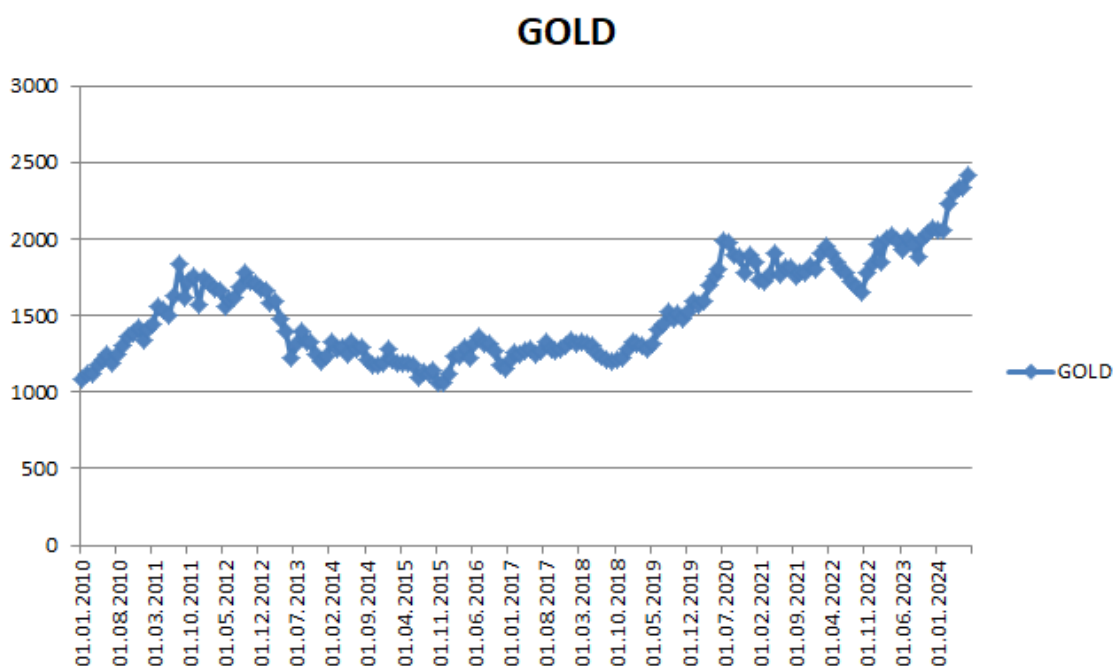
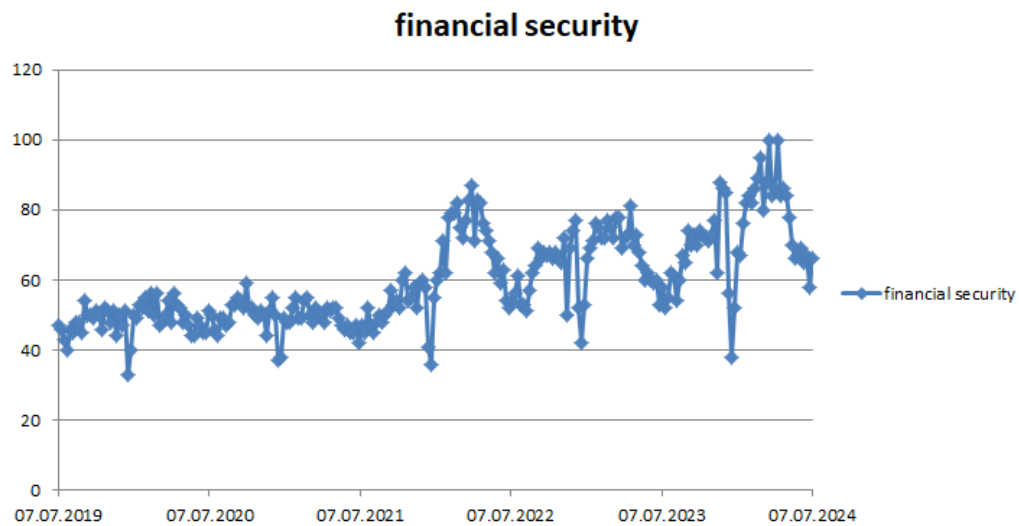

Рис. 6. Вартість 1 унції золота в дол. США

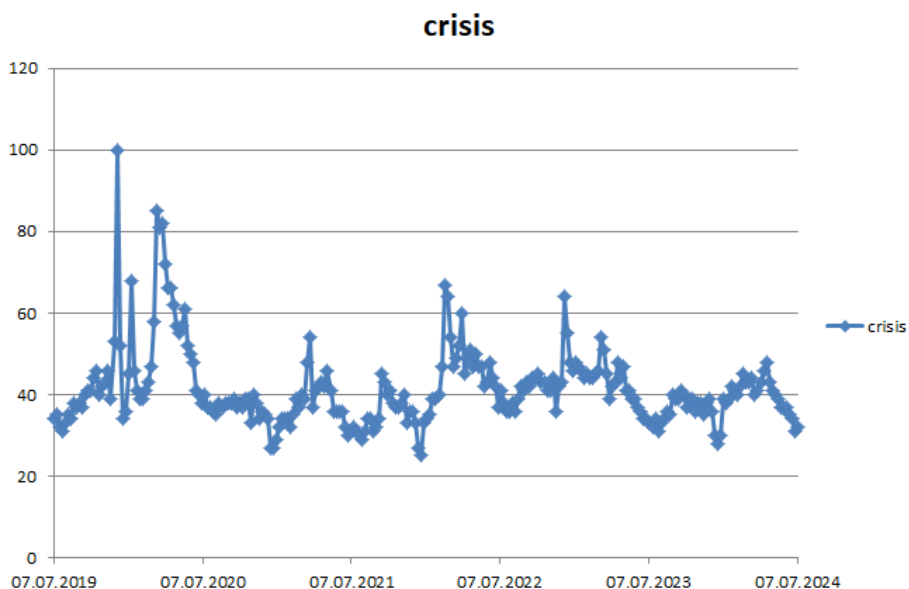
Джерело: сформовано на основі [9].

У цифровій економіці додатковими індикаторами аналізу фінансової безпеки макроекономічних систем стали параметри, що пов'язані з пошуковими запитами в Інтернеті. Коли інтерес суспільства до певних процесів зростає, збільшується кількість запитів на відповідні слова та фрази.

На рис. 7 представлено результати за пошуковими запитами «financial security» і «crisis».

а) запит «financial security»

б) запит «crisis»

Рис. 7. Динаміка пошукових запитів у Google Trends

Джерело: сформовано на основі [8].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

У сучасних умовах глобалізації та нестабільності світової економіки особливу увагу слід приділяти аналізу фінансової безпеки макроекономічних систем, що дозволить своєчасно виявляти та реагувати на потенційні загрози. Розроблений перелік показників фінансової безпеки, що охоплює три рівні, дозволяє більш глибоко та оцінювати стан макроекономічних систем.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на створення моделей прогнозування фінансової безпеки макроекономічних систем, що враховуватимуть трирівневе бачення індикаторів та дозволять більш точно прогнозувати економічні ризики.

Варто приділити увагу детальному вивченню фінансової безпеки макроекономічних систем на рівні окремих регіонів, зокрема, враховуючи специфічні економічні, політичні та соціальні умови.

Необхідно вивчати вплив новітніх технологій, зокрема цифровізації та штучного інтелекту, на фінансову безпеку макроекономічних систем, а також можливості їх використання для підвищення стійкості економік.

Важливо розробити рекомендації для державних органів та міжнародних організацій щодо зміцнення фінансової безпеки макроекономічних систем в умовах глобалізації, що сприятиме зниженню економічних ризиків та стабільності світової економіки.

Розробка системи постійного моніторингу та оцінки ризиків фінансової безпеки макроекономічних систем дозволить своєчасно виявляти та реагувати на зміни в економічному середовищі, забезпечуючи більш ефективне управління економічними процесами.

Література

1. Гетманенко О. О. Сучасний стан та тенденції розвитку фінансової безпеки України в умовах триваючої глобалізації світового господарства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13-14. С. 40–49. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.13-14.40> (дата звернення: 13.06.2024).

2. Захожай К. В., Рудик Н. В., Жибер Т. В. Фінансова безпека держави: бюджетна складова та макроекономічні чинники. *Ефективна економіка*. 2023. № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.11.39> (дата звернення: 13.06.2024).
3. Ільченко О. В., Ільченко Б. О. Засоби та способи забезпечення економічної безпеки України: правові аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 274–278. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.50> (дата звернення: 13.06.2024).
4. Ключко Т. Фінансова безпека як умова фінансової стійкості підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 23. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-17> (дата звернення: 13.06.2024).
5. МВФ. Міжнародний Валютний Фонд. *International monetary fund* : веб-сайт. URL: <https://www.imf.org> (дата звернення: 13.06.2024).
6. Полторак А. С., Паламарчук В. Ю. Моніторинг стану фінансової безпеки домогосподарств та його впливу на рівень фінансової безпеки України. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2 (39). С. 145-151. URL: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).145-151](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).145-151) (дата звернення: 13.06.2024).
7. CBOE Volatility Index: VIX. *Federal Reserve Economic Data / FRED | St. Louis Fed*. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/VIXCLS> (дата звернення: 13.06.2024).
8. Google Trends. *Google Trends*. URL: <https://trends.google.com/trends/> (дата звернення: 13.06.2024).
9. Investing.com - Stock Market Quotes & Financial News. *Investing.com*. URL: <https://www.investing.com/>
10. Kozachenko G. V., Illiashenko O. V., Matkovskiy A. V. Factors of financial and economical security of foreign economic activity in Ukraine in context of globalization challenges. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. № 28. Р. 373–382. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v1i28.162688> (дата звернення: 13.06.2024).
11. Startseite. Startseite – *KOF Konjunkturforschungsstelle | ETH Zürich*. URL: <https://kof.ethz.ch> (дата звернення: 13.06.2024).

References

1. Getmanenko, O.O. (2020), “Current state and trends of development of financial security of Ukraine in the conditions of continuing globalization of the world economy”, *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol 13-14, pp. 40-49.
2. Zahozhai, K. V., Rudyk, N. V. and Zhiber, T. V. (2023), “Financial security of the state: budgetary component and macroeconomic factors”, *Efektivna ekonomika*, vol. 11.
3. Ilchenko, O. V. and Ilchenko, B. O. (2023), “Means and methods of ensuring economic security of Ukraine: legal aspects”, *Analytical and comparative jurisprudence*, vol. 3, pp. 274–278.
4. Klochko, T. (2021), “Financial security as a condition of financial stability of the enterprise”, *Economy and society*, vol. 23.
5. International Monetary Fund (2024), available at: <https://www.imf.org> (Accessed 13 June 2024).
6. Poltorak, A. S. and Palamarchuk, V. Yu. (2020), “Monitoring the state of financial security of households and its impact on the level of financial security of Ukraine”, *Herald of the Economic Sciences of Ukraine*, vol. 2 (39), pp. 145-151.
7. Federal Reserve Economic Data (2024), “CBOE Volatility Index: VIX”, available at: <https://fred.stlouisfed.org/series/VIXCLS> (Accessed 13 June 2024).
8. Google Trends (2024), available at: <https://trends.google.com/trends/> (Accessed 13 June 2024).
9. Investing.com (2024), “Stock Market Quotes & Financial News”, available at: <https://www.investing.com/> (Accessed 13 June 2024).
10. Kozachenko, G. V. and Illiashenko, O. V., Matkovskiy, A. V. (2019), “Factors of financial and economical security of foreign economic activity in Ukraine in context of globalization challenges”, *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol.28, pp. 373–382.
11. Startseite (2024), “Startseite – KOF Konjunkturforschungsstelle | ETH Zürich”, available at: <https://kof.ethz.ch> (Accessed 13 June 2024).

Стаття надійшла до редакції 14.07.2024 р.